

LATINAMERIKA NONDIK?

1945.ean demokraziak irabazi omen zuen gerra gizon guztientzat, eta, gerrarekin, bai eta historia bera ere. Aurrerakoan historia hori demokrata izanen zen. Uste amesgarri hura ustel gertatu zaigu geroztik. Herri demokraziaren irtenbideak Txekoslovakian eta Hungarian ito ziren. Demokrazia liberalek ez dute eboluzio pizkor batean sartu nahi izan. Politikaren zibili-zanbuluek* ez dute bide zuzenik aurkitu. Eta ba dirudi, alde askotatik, Munduko II. Gerrate haren ondotik, ia 30 urte pasaturik ere, munduak ez duela batere zorte* onik. Gizonen eta herrien libertate gosea gose izaten iraun beharko du. Mendebaldea* gaizki doa; eta Ekialde* sozialistak ere ez du aurkitu, batek baino gehiagok espero zuen etorkizun irekirik.

Latinamerika da, egoerarik tristeenetako bat eskaintzen diguna. Harmagizonen indarra da toki askotan gizartearen lege. Mapa bati begiratzen baldin badiogu, halako beltzune ilun bat zabaltzen ikusiko dugu Estatu Estatu: Ecuador, Peru, Bolivia, Brasil, Paraguay, Uruguay, Chile... Diktadura guztiak ez dira, noski, berdinak: Cubakoa, esate baterako, ez da harmada klasiko batek ezarri duen diktadura, Batistarena baitzen harmada klasiko hura.*

Hegoamerikan bakarrik, Erdiamerika albora utzirik, 135.000.000 gizon eta emakume dira diktaturapean daudenak. Eta, hau esatean, ez ditut haintzakotzat hartzen Colombia eta holakoak; eta ba legoke horietaz ere zer esanik. Estatu bakoitzak, historiak eta ekonomi egoerak ezarri dion izaera desberdina du, aparteko aurpegia. Bizpahiru taldetan banatuko nituzke Estatuok.

Castroren Cuba da, marxismo-leninismoaren arabera* egindako iraultza seriotan hartu duen bakarra. Teoriaz, teoria ofizialez (eta egitez zenbateraino?), herriaren zerbitzurako eraiki da Estatu sozialista hau. Nola ikusiko du geroak, diktadura sozialista horrek egin duena? Ezin uka, dirudienez, eskolagintza serioki eraman nahi izan duela. Egintza hau oinharri objektibo baliozkoa izan liteke geroan ere. Baina herriaren beraren demokrazia noiz arte juzga liteke, Cuban bezala, kontrairaultzat? Hau da, teoria erne eta praxi jator batek egiten duten galdera; galdera horixe baita, azkenean, diktadura indartsu guztiek orain artean erantzun ahal izan ez dutena.

Beste era bateko esperantza da Perukoa. Velasco Alvarado lehendakariak, gizarte aldakuntza herrikoi baten alde lan egitera eraman du harmada klasikoa. Ondoko urteetan jakingo dugu zenbateraino zen gogo hau egingarri. Peruko egoerak eta Chile zenaren (!) azken aldiko gertakariak* azterketa berezi bat merezi dutenez, utz dezagun horiekikoa beste batetarako. Allenderen Chile hura* atzera geratu da, dirudienez, behin betirako; baina politika ereduak* hor dago tinko ezkertiar guztientzat, erreferentzia bizi bat bezala.

Stroessner-en Paraguay eta Banzer-en Bolivia, Latinamerikak betidanik izan dituen jauntxoaren historiaren luzagarriak dira. Horiengan aurki litezkeen asmo aurrerakoeiak, ez dituzte gizarte haik* berrituko. Demokrazia formalaren jokotik at* irten dira: handik kanpoan daude, diktaduraren gogorra nola justifika ez dakitela. Agian* bost axola* zaie, gainera, justifikapen hori.

Uruguayko diktadura oraindik tristeago eta gogorra goa dela esango nuke, Bordaberriren gobernabidea belurraren umea baita, zuzen zuzenean. Uruguayarren politika tradizioari salkeria* lotsagarria egin diote lehendakariak eta beronen harmagizon lagunek.

Brasilgo diktadura bestelakoa da (ez bigunagoa). Hemen ere harmagizonek dute zuzenean beren eskuetan agintea. Eskuinaren eskuina da hemengo gobernabidea, gobernabide zitala, zipotza.* Politika osoaren erregela bakarra, herbesteko kapitalismoa erakartzea da, deserroilo edo hazkuntza bizi baten zerbitzuan. Brasilek, berek diotenez, ekonomia zindo* bat behar du; horretarako, nazioarteko kapitalaren laguntza behar du nahitanahiez.

Gizarte kezkatu batek halako beldur zimiko* bat sortzen dio nazioarteko kapital horri: ukaezina da, kapitalismoak justizi kezka zenbaiti dion mesfidantza. Brasili ez zaio komeni, beraz, langileria pizkor bat. Ez da kapitalismoa izu erazi behar, ez da kapitala uxatu behar. Harmagizon hauen ezkontide, teknokratak izan ohi dira hemen eta beste tokitan. Ba dakite garbiki, zer nahi duten. Deskapitaltzearen beldurrak, edo diru bilaketarako errespetagarritasunik ezak oso urduri* jartzen ditu harmagizon eta teknokrata hauk.* Izan ere, ekonomia airoso ateratzen ez baldin badute, nolatan justifika, herriari kendu dioten askatasuna eta ezarri dioten zama* astuna? Dena dela, ez sobera* kezka: izanen du Brasilek hazkuntza mardulik. Baina nork jasan beharko du aitzinamendu horren pisua eta sufrimendua? Hori ere beste galdera bat da.

JOANES GOIA

daude, **dagoz**
dezagun, **daigun**
digu, **deusku**
dio, **deutso**
diogu, **deutsagu**
diote, **deutsoe; dinoe**
zaie, **jake**
zalgu, **jaku**
zaio, **jako**

MENCHACA

Estaikiak, Itzalkiak, Ikurriñak, Itxas tresnak, Igeritekoak, Uretako Jantziak, Alokatzeko Itzalkiak.

Zuzenbideak: Posta, 700-Urrutizkin, 245574-Telegrafoa, MENURI
Muelle de Uribitarte, 15

B I L B O - 1